

Huisartsenkosten en zelfzorgkosten gerelateerd aan overlast door eikenprocessierups in 2019

Youri Moleman, Henk Jans, Michel Dückers, Mariëtte Hooiveld

2019 was een jaar met een hoge prevalentie van gezondheidsklachten door blootstelling aan de brandharen van de eikenprocessierupsen. Dit was aanleiding om de zorgkosten die hiermee verband houden te schatten. De kosten voor huisartsenzorg (consulten, visites en voorgeschreven middelen) bedragen naar schatting bijna 370 duizend euro. De kosten voor zelfzorgmiddelen worden geschat op ruim 1,5 miljoen. Hierbij is gekeken naar zalven, crèmes en gels die zijn verkocht bij de drogist voor de meest voorkomende huidklachten door de eikenprocessierups, waaronder het optreden van jeuk. Kosten van specialistische zorg, de huisartsenpost en verkopen van vrij verkrijgbare middelen bij de apotheek zijn niet meegenomen in de kostenraming.

Hoge overlast in 2019

Sinds 2014 is er een toename te zien in het aantal eikenprocessierupsen in Nederland. In 2019 was het aantal aanwezige eikenprocessierupsen op veel plekken verdrievoudigd ten opzichte van eerdere jaren.¹ In gelijke tred met de toename van het aantal eikenprocessierupsen, was 2019 ook een jaar met beduidend meer meldingen bij de huisarts van klachten als jeuk en roodheid tijdens het plaagseizoen.² Jeuk en roodheid van de huid zijn de voornaamste gezondheidsklachten na contact met de brandharen van de eikenprocessierups. Uit onderzoek blijkt dat 89% van de patiënten die klachten ondervinden door het contact met de brandharen, huidslag en jeuk ervaart.³ 5% van de patiënten ervaart huidklachten in combinatie met oogklachten, luchtwegklachten en klachten van algemene aard.⁴

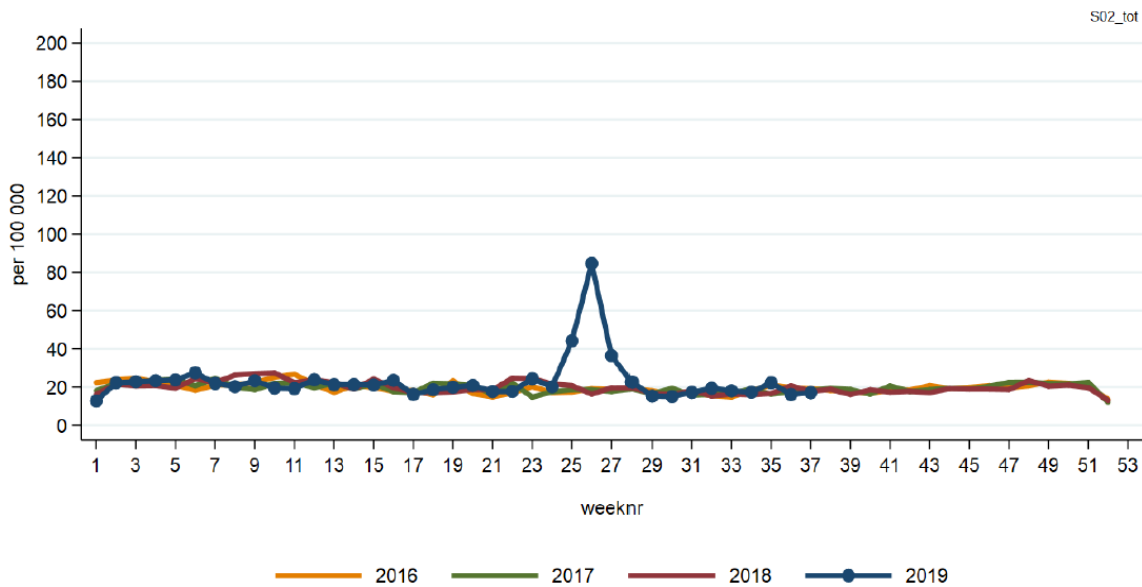
Begin juni ontstaan er brandharen op de eikenprocessierups. Tussen begin juni en half augustus is de overlast het grootst.⁵ Elk jaar kan de periode van overlast afwijken door weersinvloeden, bestrijding van nesten, aanwezigheid van natuurlijke vijanden en andere omstandigheden. Uit figuur 1 blijkt dat het aantal contacten met de huisarts vanwege jeuk tussen week 24 en 28 in 2019, vier keer zo hoog uitviel dan in de overige weken (Hooiveld. M., et al., 2019). Het is hoogst onwaarschijnlijk dat patiënten buiten de piekweken op het spreekuur komen voor klachten door contact met de brandharen. Daarom zijn de huisartsenkosten en zelfzorgkosten voor eikenprocessierupsklachten berekend door de kosten in de vijf referentieweken (week 19-23), zonder overlast, af te trekken van de kosten in de vijf weken met overlast (week 24-28).

De zorgkosten in 2019

Huisartsenzorg

De totale kosten van contacten en prescripties vanwege aan eikenprocessierups-gerelateerde gezondheidsproblemen komen op bijna 370 duizend euro. Deze kosten zijn berekend met behulp van gegevens van Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn. Er zijn gegevens gebruikt van een steekproef van 363

Wekelijks aantal personen dat de huisarts heeft geconsulteerd voor jeuk, 2016-2019, gerapporteerd door Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn ²

huisartsenpraktijken in Nederland. Contacten zijn meegenomen als de huisarts één van de volgende klachtencodes had geregistreerd: jeuk, rode huid, klachten huid, pijnlijke/gevoelige huid, galbulten, klachten door omgevingsfactoren, en oogontsteking. De kosten uit de steekproef zijn geëxtrapoleerd om een inschatting te maken van de huisartsenkosten voor heel Nederland.

Huisartscontacten voor gezondheidsproblemen gerelateerd aan eikenprocessierupsen

In de periode van vijf weken met overlast zagen huisartsen totaal 7 patiënten met de eerdergenoemde klachten per 1.000 inwoners. Dit resulteerde in afgerond 8 consulten/visites per 1.000 inwoners. In de vijf referentieweken waren er totaal 4 patiënten met één of meer van de eerdergenoemde klachten per 1.000 inwoners. Dit resulteerde in afgerond 5 consulten/visites per 1.000 inwoners.

In de weken met grote overlast door eikenprocessierupsen waren er dus afgerond 2 consulten extra per 1.000 inwoners. Relatief de meeste consulten duurden korter dan 5 minuten, zoals weergegeven in tabel 1.

Totale kosten contacten in heel Nederland

De kosten in de steekproef van deelnemende praktijken zijn geëxtrapoleerd om in te schatten wat de totale kosten zijn voor heel Nederland. Hierbij is rekening gehouden met verschillen in overlast per provincie. De berekende kosten per provincie zijn vermenigvuldigd met een factor (=inwoners provincie/ aantal inwoners in steekproef uit die provincie). Hierbij is aangenomen dat het aantal inwoners in de provincie een representatieve inschatting is van het aantal mensen dat reguliere huisartsenzorg ontvangt, hoewel er mensen zijn die zorg ontvangen vanuit een instelling. Na extrapolatie waren er naar schatting voor heel Nederland ongeveer 35.000 huisartscontacten vanwege aan eikenprocessierupsen gerelateerde gezondheidsproblemen (95% betrouwbaarheidsinterval (BI): 34.000 – 36.000) en worden de totale kosten hiervan geschat op ongeveer €308.000 (95% BI: €305.000 - €311.000).

Voorgeschreven middelen voor gezondheidsproblemen gerelateerd aan eikenprocessierupsen

In de vijf weken met overlast schreven de huisartsen aan 2 patiënten per 1.000 inwoners een recept uit voor een middel ter verlichting van aan eikenprocessierupsen gerelateerde klachten. In de vijf referentieweken was er 1 patiënt per 1.000 inwoners met zo'n prescriptie per 1.000 inwoners.

Tabel 1. Aantal huisartsconsulten en visites, aantal prescripties en totale kosten voor aan eikenprocessierups gerelateerde klachten per 1.000 inwoners, Nivel Zorgregistraties Eerste-lijn, 2019

	Aantal per 1.000 inwoners in referentie weken	Aantal per 1.000 inwoners in weken van overlast	Aantal voor eikenprocessierups-klachten per 1.000 inwoners	Kosten (in €) per eenheid	Kosten voor eikenprocessierups-klachten (in €) per 1.000 inwoners ¹
Consult <5 min	1,2	2,3	1,1	4,98	5,20
Consult 5-20 min	3,2	4,3	1,1	9,97	11,10
Consult >20 min	0,8	0,9	0,1	19,94	2,50
Visite <20 min	0,1	0,1	0	14,95	0,00
Visite >20 min	0,1	0,1	0	24,92	0,00
subtotaal	5,4	7,7	2,3		18,86
Lidocaïne levomenthol	0,3	0,6	0,3	9,93	2,82
Triamcinolon	0,6	0,8	0,2	13,80	2,98
Levomenthol koelgel	0,3	0,3	0,1	4,99	0,36
subtotaal	1,2	1,7	0,6		6,16
Totaal	6,6	9,4	2,9		25,02

¹ Door het afronden van kolom vier op 1 decimaal, wordt na vermenigvuldiging van deze kolom met de verkoopprijs in kolom vijf niet de precieze kosten (per 1.000) in twee decimalen verkregen in kolom zes

In de weken met grote overlast door eikenprocessierupsen was er dus afgerond 1 prescriptie extra voor eikenprocessierupsklachten per 1.000 inwoners. Lidocaïne levomenthol was het relatief vaakst voorgeschreven.

Totale kosten prescripties in heel Nederland

Ook hier zijn de kosten van prescripties geëxtrapoleerd. Na extrapolatie waren er naar schatting 5.000 prescripties vanwege eikenprocessierups gerelateerde gezondheidsprobleem voor heel Nederland (95% BI: 4.800 – 5.400) en worden de totale kosten hiervan geschat op ongeveer €61.000 (95% BI: €59.400- €61.400).

Zelfzorgkosten

De totale zelfzorgkosten van aankopen bij de drogist worden geschat op ruim 1,5 miljoen euro. Aantal verkopen en totale omzet van de relevante zelfzorgproducten zijn verkregen van Nielsen. Nielsen biedt een compleet overzicht van de markt op het gebied van medicatie en verzorgingsmiddelen.⁶ Zoals terug te zien in tabel 2 van de bijlage is het grootste aandeel in de kosten voor pijn onderdrukkende middelen, zoals Azaron en Nestosyl, en jeuk verlichtende middelen, zoals anti-jeuk crème en healthypharm levocetizine (antihistaminicum). Tevens waren dit de meest gekochte producten tijdens de weken van overlast (figuur 2-3, bijlage). Voor de verkoelende middelen was koelzalf zonder vaseline het meest gekochte product (figuur 1, bijlage). In de bijlage is de frequentie van verkopen van elk type product afgebeeld over de tijd (week 14-40, 2019). In tabel 2 in de bijlage is het aantal specifieke verkopen met bijbehorende omzet en verkoopprijs van elk product weergegeven.

Conclusie

In dit factsheet is een schatting gepresenteerd van de zorgkosten die verband houden met gezondheidsklachten door eikenprocessierupsen in de periode 10 juni t/m 14 juli 2019. De totale geschatte huisartskosten, inclusief voorgeschreven middelen, komen neer op bijna 370.000 euro. De geschatte zelfzorgkosten op ruim 1,5 miljoen euro. Dit is een indicatie van de zorgkosten in een jaar waarin er een hoge plaagdruk en gezondheidslast was van eikenprocessierupsen. Na 2019 is er meer publieksvoorlichting geweest over het verhelpen van klachten via zelfzorg en daarom is te verwachten dat de komende jaren de kosten van huisartsenzorg lager zullen zijn.

Omdat de weken van overlast in 2019 een korte periode besloegen, is te zeggen dat het vergelijken van de weken van overlast met referentieweken, zonder overlast, een goede manier is om de zorgkosten gerelateerd aan het eikenprocessierupsgezondheidsprobleem in te schatten. Wel is dit nog steeds een ruwe schatting omdat er geen specifieke diagnosecode is voor 'gezondheidsproblemen door eikenprocessierupsen'. Daarom hebben we diagnoses gebruikt voor klachten die ook kunnen komen door andere oorzaken zoals hitte. Er is echter geen aanleiding te veronderstellen dat de toename van huisartsencontacten (tussen week 24 en 28) voor deze klachten aan andere oorzaken valt toe te schrijven. Er was bijvoorbeeld geen hittegolf in dezelfde periode.

Het grootste aandeel in de huisartskosten komt van consulten. Voor elk 3 consulten was er gemiddeld één prescriptie.

In de schatting van de huisartskosten voor heel Nederland is rekening gehouden met verschillen in plaagdruk tussen provincies. Toch is de schatting van huisartskosten waarschijnlijk aan de hoge kant, omdat de kosten zijn geëxtrapoleerd naar de gehele Nederlandse populatie, terwijl niet iedereen onder de reguliere huisartsenzorg valt. Daarom valt een klein deel van de huisartskosten ten deel aan kosten die gemoeid zijn met eikenprocessierupsklachten bij bewoners van zorginstellingen.

In de zelfzorgkosten komt het grootste aandeel van pijn-onderdrukkende crèmes als Azaron en Nestosyl. Wat betreft de zelfzorgkosten, is er waarschijnlijk een onderschatting in de kosten, omdat vrije verkoop van Levomenthol koelgel niet is meegerekend, terwijl dit wel door de drogist is verkocht ter bestrijding van klachten. Dit komt omdat er geen verkoopcijfers beschikbaar waren voor dit middel.

Het onderzoek

Dit onderzoek is onderdeel van het project 'Beheer eikenprocessierups' en wordt gefinancierd door Topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. Penvoerder is de Vereniging Stadswerk Nederland. De overige deelnemende partijen zijn Stichting de Groene Stad, Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren, elf gemeenten (Amersfoort, Bergeijk, Dalfsen, Ede, Emmen, Hardenberg, Raalte, Rijswijk, Scherpenzeel, Tilburg, de gemeentelijke samenwerkingsorganisatie CGM) en ProRail. Binnen dit project heeft het Nivel onderzoek gedaan naar de maatschappelijke impact en betere monitoring van de eikenprocessierups.

De cijfers in deze factsheet zijn gebaseerd op gegevens van huisartsenpraktijken die deelnemen aan Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn en marktinformatie van Nielsen (omzet drogisterijen Nederland, week 14-40, 2019). Nielsen is een neutraal en onafhankelijk marktonderzoeksbureau en niet verantwoordelijk voor de presentatie en/of beoordeling van de cijfers in dit onderzoek.

Om een inschatting te kunnen maken van de kosten is eerst gekeken naar de totale kosten in de referentieweken (weken 19 tot 23). Voor de periode van overlast en klachten is gekeken naar de weken 24 tot 28, omdat deze weken overeenkomen met de periode dat er beduidend meer klachten van jeuk en roodheid waren in 2019 (Hooiveld. M. et al., 2019). Daarna zijn de huisartsenkosten en zelfzorgkosten in de referentieweken afgetrokken van de huisartsenkosten en zelfzorgkosten in de weken van overlast.

Huisartsenkosten

Kosten van consulten, visites en prescripties voor aan eikenprocessierups gerelateerde gezondheidsproblemen zijn berekend met behulp van deze Nivel Zorgregistratie gegevens. De berekende kosten zijn berekend voor een steekproef van huisartsenpraktijken (363 praktijken met 1.4 miljoen geregistreerde patiënten). Consulten, visites en prescripties zijn meegenomen wanneer de huisarts één van de volgende klachten had geregistreerd (met tussen haakjes de ICPC-code):

- Pijn/gevoelige huid (S01)
- Jeuk (S02)
- Plaatselijk rode huid (S06)
- Klachten huid/onder de huid (S29)
- Galbulten (S98)
- Klachten door omgeving gerelateerde factoren. zoals kou/warmte/etc. (A88)
- Ontsteking van of rond het oog (F73)

Deze diagnosecodes zijn grotendeels gebaseerd op eerder onderzoek (2012 t/m 2014) naar gezondheidsklachten gerelateerd aan de brandharen van de eikenprocessierupsen in de Peilstations van Nivel Zorgregistraties Eerste Lijn en informatie van het Nederlands Huisartsen Genootschap. Hoewel allergische rinitis (R97) als klacht kan voorkomen door contact met de eikenprocessierups, hebben we de kosten hiervoor niet meegenomen, omdat weinig van dergelijke klachten direct toe te schrijven zijn aan contact met brandharen. Hierdoor kunnen een aantal consulten voor allergische rinitis, door contact met de brandharen, zijn gemist.

Voorgescreven middelen die zijn meegenomen, zijn Triamcinolon crème, Lidocaïne levomenthol en levomenthol koelgels. Prescripties van vrij verkrijgbare middelen bij de apotheek zijn niet meegenomen, omdat de patiënt deze middelen mogelijk zelf koopt en dit zou leiden tot dubbeltellingen. Tarieven voor huisartsenconsulten zijn verkregen van de Nederlandse Zorg Autoriteit (NZA, tarieven 2018-2019). De prijs voor voorgeschreven middelen zijn verkregen van medicijnkosten.nl.

De berekende huisartsenkosten voor de steekproef zijn geëxtrapoleerd om een schatting te kunnen maken van de totale huisartsenkosten in heel Nederland. De berekende kosten zijn vermenigvuldigd met de factor

(=inwoners provincie/inwoners in steekproef uit provincie). Hierbij is aangenomen dat het aantal inwoners in de provincie een inschatting is van het aantal mensen dat reguliere huisartsenzorg ontvangt in die provincie, hoewel er ook mensen zijn die zorg ontvangen vanuit een instelling. Hierbij is rekening gehouden met verschillen in plaagdruk tussen provincies en populatiespreiding.

Zelfzorgkosten

De verkoopgegevens van drogisterijen zijn verkregen van Nielsen, een mondiaal opererend bedrijf gespecialiseerd in data analytics op het gebied van consumenten en markten. Nielsen biedt een compleet overzicht van de markt op het gebied van medicatie en verzorgingsmiddelen. Drogisterijen die in de schatting zijn meegenomen zijn Etos, Kruidvat, Trekpleister, DA totaal, DIO drogisterijen en Uw Eigen Drogist.

Voor de zelfzorgkosten is gekeken naar de omzet van een selectie van producten die de pijn onderdrukken en verlichtend werken tegen de jeuk, roodheid, pijnlijke huid, etc. Het gaat hier vooral om pijn-onderdrukkende crèmes/gels zoals Nestosyl (op basis van pramocaine) en Azaron (antihistaminicum), verkoelende middelen zoals koelzalf met of zonder vaseline, en jeuk verlichtende middelen als Cetomacrogol crème en vrij verkrijgbare antihistaminica. Ook verzachtende crèmes/gels op basis van calendula of eucalyptus zijn meegerekend. Deze producten zijn gekozen op basis van expert-beoordelingen. Producten voor zonneallergie, wondverzorging of eczeem zijn niet meegenomen.

Meer weten

U vindt deze publicatie en alle andere Nivel-publicaties op www.nivel.nl/publicaties.

Titelgegevens van deze publicatie

De gegevens uit deze publicatie mogen met de volgende bronvermelding worden gebruikt: Moleman, Y, Jans, H., Dückers, M., Hooiveld, M. Huisartsenkosten en zelfzorgkosten gerelateerd aan overlast door eikenprocessierups in 2019. Utrecht: Nivel. 2022.

Auteursgegevens

Youri Moleman. Michel Dückers. Mariëtte Hooiveld: Nivel

Henk Jans: lid Kenniscentrum Eikenprocessierups, arts MG, medische milieukunde, (bio)chemicus, gezondheidskundig adviseur gevaarlijke stoffen (GAGS)

Bronnen

1. Jans, H., IJzermans, J., Dückers, M. In het spoor van de eikenprocessierups: gaan de wolven ons inhalen? Den Haag: Boom uitgeverij. 2020. p. 147-166
2. Hooiveld, M., Jans, H & Dückers, M. (2019) Huisartsenbezoek door eikenprocessierups: een terugblik op gezondheidsproblemen. Utrecht: Nivel.
3. Henk Jans & Ellis Franssen. De brandharen van de eikenprocessierups, een reëel probleem voor de huisarts. Huisarts & Wetenschap. 2008; 51(8) juli. 396-399.
4. Hagens, W. I. & Mulder, C. (2013). Gezondheidsaspecten van de eikenprocessierups: Een update van de wetenschappelijke literatuur. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).
5. (n.a.)(n.d) *Zorgwijzer: processierups*. Zorgwijzer. Geraadpleegd op 10 oktober, 2021 via [Processierups \(2022\): uitslag & bestrijding | Wat te doen? \(zorgwijzer.nl\)](https://www.zorgwijzer.nl/Processierups%20(2022):%20uitslag%20&%20bestrijding%20|%20Wat%20te%20doen%20?)

6. (n.a.)(n.d) *Verkoopmetingen: maak weloverwogen beslissingen die gebaseerd zijn op het totaalbeeld van uw markt.* Nielsen. Geraadpleegd op 27 december, 2021 via [Verkoopmetingen | Nielsen – Nielsen](#)
7. van Dijk, C., Verheij, R., Schellevis, F. (2010) Hooikoorts in de huisartsenpraktijk, kosten en verleende zorg. Utrecht: Nivel.
8. (n.a) 2020. 16 april. *Ik heb klachten door eikenprocessierups.* Thuisarts.nl. Geraadpleegd op 5 oktober, 2021 via [Ik heb klachten door de eikenprocessierups | Thuisarts.nl](#)

Bijlage

A.1 Berekening van zelfzorgkosten

Verkoopcijfers zijn verkregen via Nielsen. De gemiddelde verkoopprijs is berekend voor alle drogisterijen die zijn meegenomen. In de tabel is voor een selectie van producten weergegeven: 1) een schatting van het aantal verpakkingen dat is verkocht voor bestrijding van klachten door de eikenprocessierups, 2) een schatting van de verkoopprijs en 3) een schatting van de zelfzorgkosten voor bestrijding van klachten door de eikenprocessierups.

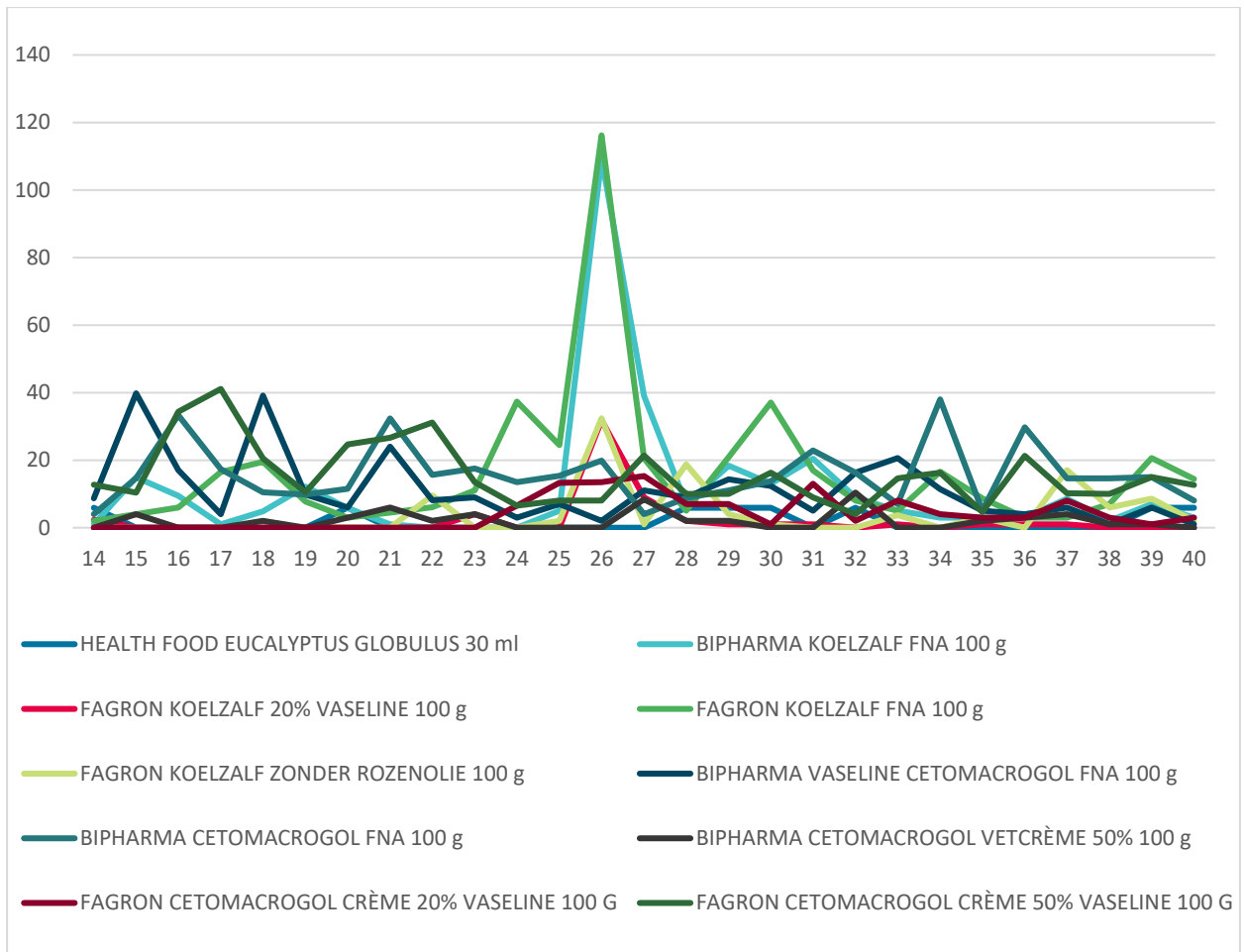
Tabel 1 Extra aantal verkochte verpakkingen en zelfzorgkosten voor selectie van producten in weken 24-28 in vergelijking tot weken 19-23, 2019

Productnaam	Extra aantal verkochte verpakkingen	Gemiddelde Verkoopprijs ¹	Totale zelfzorgkosten (in €)
AZARON TRIPLENAMINE 10 g	116.803	€ 5,88	687.319
AZARON T.G.V.INSEKTENBETEN 5.75 g	83.246	€ 5,89	490.673
NESTOSYL CREME 15 g	33.306	€ 6,09	202.680
NESTOSYL CREME 30 g	17.233	€ 9,44	162.638
ACTAVIS LORATADINE 30 ST	287	€ 7,08	2.032
HEALTHYPHARM LEVOCETRIZINE 30 ST	2.561	€ 6,96	17.811
LEVOCETRIZINE 10 ST	925	€ 4,06	3.755
SANIAS LEVOCETRIZINE 30 ST	481	€ 7,13	3.426
VSM CALENDULAN 80 g	18	€ 9,61	171
BYE BITES CLASSIC 25 ml	203	€ 5,55	1.126

Productnaam	Extra aantal verkochte verpakkingen	Gemiddelde Verkoopprijs ¹	Totale zelfzorgkosten (in €)
BYE BITES JUNIOR 25 ml	58	€ 5,63	328
CLICK AWAY INSECTENBETEN	21	€ 8,62	184
PICKSAN INSECTENBEET 8 ml	1	€ 6,20	6
DERMA FORTE ANTI JEUK CRÈME 50 MI	462	€ 11,78	5.449
BIPHARMA KOELZALF FNA 100 g	137	€ 5,54	761
ERICA CALENDULA 150 ml	132	€ 7,56	996
FAGRON KOELZALF 20% VASELINE 100 g	39	€ 8,93	346
FRAGRON KOELZALF FNA 100 g	171	€ 3,32	568
FAGRON KOELZALF ZONDER ROZENOLIE 100 g	45	€ 8,04	359
FAGRON CETOMACROGOL CRÈME 20% VASELINE	56	€ 3,62	201
Totaal	256.184		1.580.828

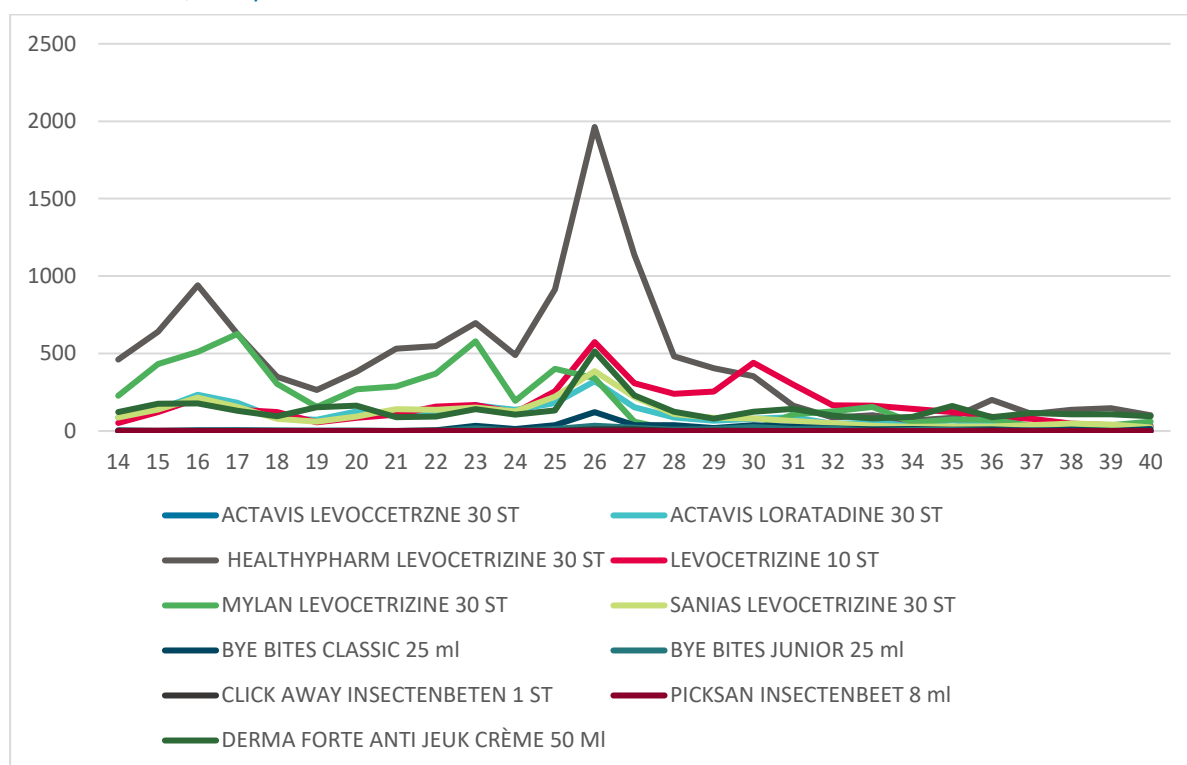
A.2 Wekelijks aantal verkochte verpakkingen

Figuur 1 Wekelijks aantal verkochte verpakkingen van verkoelende middelen door drogisterijen, mei t/m september 2019¹

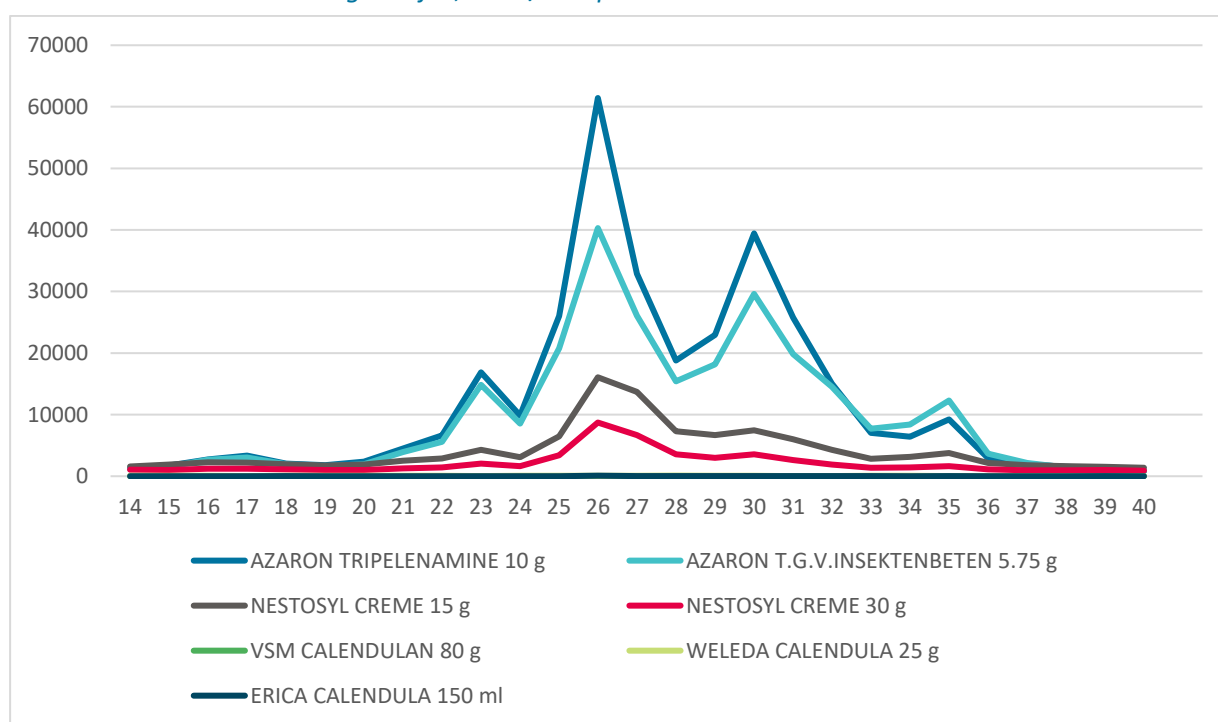

¹ Data is verkregen van Nielsen

Figuur 2 Wekelijks aantal verkochte verpakkingen van jeuk verlichtende middelen door drogisterijen, mei t/m september 2019¹

Figuur 3 Wekelijks aantal verkochte verpakkingen van verzorgende en pijn onderdrukkende middelen door drogisterijen, mei t/m september 2019¹

¹ Data is verkregen van Nielsen.